

MEĐUNARODNA REGULATIVA U OBLASTI KAPITALNIH STANDARDA U OSIGURAVAJUĆIM DRUŠTVIMA I BANKARSKOM SISTEMU SRBIJE

Dragana Milić*, Visoka poslovna škola strukovnih studija, Novi Sad
Snežana Milošević, Ekonomski fakultet Subotica, Univerzitet u Novom Sadu
Dajana Ercegovac, Visoka poslovna škola strukovnih studija, Novi Sad

Sažetak: *Nastanak i ekspanzija poslednje finansijske krize obnovila je pitanje regulacije i supervizije finansijskog sistema. Stoga pitanje o upravljanju finansijskim rizicima postaje još aktuelnije i dobija sve više na značaju. Regulatori poslednjih godina uvode kapitalne standarde zasnovane na konkretnoj osetljivosti na rizik. Na osnovu definisane problematike u radu, polazimo od generalne hipoteze da je adekvatnost kapitala ključna osnova za merenje otpornosti bankarskog i osiguravajućeg sektora na tržišne šokove. U radu će biti zastupljene analitičke, sintetičke i opšte naučne metode. Komparativna metoda je u radu korišćena kako bi ukazala na sličnosti i razlike između Solvency II i Bazela III, kao i na njihove efikasnosti u poslovanju.*

Ključne reči: *Solvency II, Bazel III, adekvatnost kapitala, upravljanje rizicima.*

INTERNATIONAL REGULATIONS IN CAPITAL STANDARDS IN INSURANCE COMPANIES AND BANKING SYSTEM OF SERBIA

Abstract: *The emergence and expansion of the recent financial crisis has renewed the question of regulation and supervision of the financial system. Therefore, the question of managing financial risks is becoming increasingly popular and gaining more and more importance. Regulators have in recent years introduced capital standards based on specific sensitivity to risk. Based on defined issues, the starting point is the general hypothesis that the capital adequacy is a key base for measuring the resistance of the banking and insurance sector to market shocks. This paper will present the analytical, synthetic and general scientific methods. The comparative method is used in this paper*

---

* dragana_ikonik@yahoo.com

to highlight the similarities and differences between Solvency II and Basel III and their operational efficiency.

Key words: *Solvency II, Basel III, capital adequacy, risk management.*

JEL classification: *G21*

1. KONCEPTUALNI OKVIR PRIMENE SOLVENCY II I BAZELA III

Svetska finansijska kriza iz 2008. godine, manje je pogodila osiguravajuća društva, u odnosu na banke, naročito ona koja su se bavila specijalizovanim poslovima, kao što je npr. osiguranje obaveza emitenta obveznica (odsustvo diverzifikacije rizika), zatim portfelji osiguravajućih društva koja se bave životnim osiguranjima (investiranje sredstava u rizičnije oblike aktive radi ostvarenja viših prinosa). Osiguravajuća društva još uvek osećaju prisustvo finansijske krize kroz smanjenje tražnje za uslugama životnih i neživotnih osiguranja, kao i smanjenje investicionih prinosa. Pad rejtinga osiguravajućih društava dalje smanjuje vrednost njihovih akcija, te povećanje cene pribavljanja kapitala. Zato se može reći da su manje trpela ona osiguravajuća društva koja su koristila dobre primere upravljanja rizikom, koja su investirala u nerizične plasmane, koja su diverzifikovala svoj portfolio, te uspela da u određenoj meri izbegnu uticaj finansijske krize. S druge strane, banke su kreditnom ekspanzijom, koja je finansirana sekjuritizacijom potraživanja, problem prenele na finansijsko tržište.

Funkcionisanje domaćeg sektora osiguranja može se značajno poboljšati unapređenjem upravljanja rizikom, primenom pristupa koji može obezbediti identifikovanje i procenu izloženosti svim rizicima i njihovim međuzavisnostima. Okvir za upravljanje i korišćenje kapitala, te obezbeđenja jedinstvenog tržišta osiguranja na nivou Evropske unije, predstavlja Solvency II. Njegova suština se ogleda u tome da se priznaje uticaj svih rizika sa kojima se susreće društvo za osiguranje prilikom utvrđivanja nivoa adekvatnog kapitala.

Solvency II podstiče osiguravače da unapređuju interne sisteme upravljanja rizikom, promovišući princip: što je veći stepen kvaliteta upravljanja rizikom, društvo je obavezno da drži manji iznos kapitala. Od korišćenja internih modela, očekuje se da obezbede 30–40% smanjenja kapitalnog zahteva u odnosu na standardizovani model. Cilj Solvency II nije da poveća opšti nivo kapitala, već pre da obezbedi visok standard za procenjivanje rizika i efikasnu alokaciju kapitala. Takođe, treba da doprinese povećanoj transparentnosti i da potpomogne razvoj širom Evrope. (CEA Insurers of Europe and the Tillinghast

business of Towers Perrin, 2006). Solvency II će ostvariti veliku ulogu na polju određivanja adekvatnosti, kao i efikasnije alokacije kapitala, što direktno utiče na smanjenje troškova za osiguranike, bolje zaštite od neuspeha jer je kapital prilagođen za odgovarajući rizik, kao i na promovisanje dobrih primera upravljanja rizikom. (Swiss Re, 2006).

Dosadašnja iskustva su pokazala da je ključni momenat u ublažavanju bankarskih kriza bila intervencija državnih mera, a sve u cilju vraćanja poverenja stanovništva u finansijski sistem. Novi propisi podižu kvalitet, doslednost i transparentnost kapitalne baze i jačaju pokrivenost rizika kapitalnog okvira. Implementacija Bazela III znatno će povećati kvalitet i nivo kapitala, smanjiti sistemski rizik i ostaviti dovoljno vremena i prostora za postepeni prelazak na novi režim. Bazel III je usmeren na akcionarski kapital kao komponentu najvišeg kvaliteta kapitala banaka, upravo naglašavajući minimalni zahtev za kapitalom višeg kvaliteta (umesto koncepta Core Tier 1, koristi *common equity* – kapital stečen prodajom običnih akcija i po osnovu zadržane dobiti). Nova pravila znače da će banke, pod istim okolnostima, morati da povećaju svoj akcionarski kapital da bi ispunile minimalne zahteve. Ovaj zahtev treba da bude ispunjen počev od 2013. do 2015. godine. Viši kvalitet kapitala znači veću moć apsorpcije gubitaka, bankama će biti omogućeno da bolje podnesu period stresa.

Drugo, od banke će se zahtevati da drži zaštitni kapitalni amortizer (Conservation Buffer) od 2,5% od akcionarskog kapitala, da apsorbuje gubitke tokom stresnog finansijskog i ekonomskog perioda. U periodu poslovanja banaka bez stresnih situacija, ukupni zahtevi za akcionarskim kapitalom će biti do 7% (4,5%+2,5%). Ova kategorija kapitala treba da bude postepeno uvedena u periodu od 2016. do 2019. godine. Takvo povećanje će biti dopunjeno dodatnim kontracikličnim amortizerima. Važno je osim nivoa kapitala ukazati i na bazu aktive sa kojom se kapital upoređuje.

Treći bitan element regulatornog kapitalnog okvira je makroprudencijalni plašt za rešavanje sistemskog rizika. Bolje kapitalizovane pojedinačne banke vodiće jačem bankarskom sistemu, ali takav pristup sam po sebi ne može biti dovoljan. Ovo zbog toga što je rizik po sistemu veći od zbira rizika sa kojima su suočene pojedinačne institucije, što je bilo naročito vidljivo tokom finansijske krize. Bazel III preporučuje formiranje dodatnog zaštitnog anticikličnog kapitala, odnosno amortizera (Contracyclical Buffer), od 0% do 2,5%, koji se formira u periodu ekspanzije, a povlači u periodu recesije, odnosno potencijalnih stresova. Iako je dat tranzicioni period od osam godina, jer će puna primena Bazela III uslediti 2019. godine, pojedinci ističu da će pritisak tržišta primorati banke da se ranije prilagode jačim zahtevima i da je taj trend već vidljiv kod nekih banaka. Kontraciklični kapitalni amortizer može banke da dovede u situaciju da drži

višak kapitala u periodima kada još nije uveden, ograničavajući raspoloživost dugoročnog kredita, tako stvarajući dodatni oportunitetni trošak. Dug period uvođenja standarda Bazela III dovodi banke u dilemu, da li da ubrzaju primenu novog standarda ili je odlagati, što je duže moguće, kako bi se izbegli nepotrebni troškovi. Stroga regulacija određenog segmenta bankarskog poslovanja u dužem roku može ugroziti konkurentsku sposobnost banke i podstaći zloupotrebu monopolskog položaja. Danas se akcenat u regulaciji i superviziji banaka daje na što kvalitetnije upravljanje rizicima i adekvatnost kapitala u bankama.

2. KOMPARACIJA DVA SPORAZUMA

Veoma je teško uporediti kapitalne zahteve dva sporazuma. Metodologije i kategorije rizika se razlikuju, tako da poređenja na nivou transakcije ili poslovnog portfolia možda neće važiti u kontekstu entiteta kao celine. Na primer, zahtevi iz Solvency II odražavaju korelacije između glavnih oblasti rizika, dok zahtevi iz Bazela III tretiraju svaku oblast rizika odvojeno. Kao drugi primer, banke i osiguravajuća društva mogu da drže istu vrstu kreditnih sredstava u cilju podrške njihovim obavezama. Dakle, potrebni kapital u pogledu kreditnog rizika u vezi sa tim sredstvom može se uporediti. Ukoliko banka drži kredit u svom bilansu, dodatni kapital se ne zahteva u pogledu odgovornosti vezane za depozite. Međutim, osiguravač će biti u obavezi da održi kapital u pogledu rizika osiguranja. (Al-Darwish, Hafeman, Impavido, Kemp, & O'Malley, 2011).

Solvency II i Bazel III propisuju određenu visinu kapitala koja je potrebna za poslovanje banaka i osiguravajućih društava u skladu sa visinom rizika. Za neke slične rizike imaju različite kapitalne zahteve zbog drugačije prirode osnovnih pristupa za izračunavanje kapitalnih zahteva. Bazel III pokušava da poveća ukupnu količinu kapitala i njen kvalitet kao sredstvo zaštite od propasti banaka, uključujući i poboljšanje kvantifikacije rizika koji su loše zadovoljeni kod Bazela II, dok Solvency II pokušava da ojača kvalitet kapitala i prilagodi količinu kapitala potrebnog za rizike svakog osiguravača, ali ne nužno povećanje količine u okviru sektora u celini.

Solvency II se bazira na okviru za regulaciju solventnosti u bankarskom sektoru i ima sličnu strukturu, a reč je o Bazel III okviru. Regulacija u osiguranju, kao i kod banaka, fokusirana je prvenstveno na praćenje i prevenciju insolventnosti. Praćenje solventnosti u bankama ima za cilj da spreči nastajanje sistemskog rizika, a cilj regulacije praćenja solventnosti u osiguranju je više baziran na zaštiti osiguranika od gubitka uzrokovanog insolventnošću društva (Skipper, & Kwon, 2007).

Oba sektora imaju pristup istim tržištima kapitala za prikupljanje sredstava, tako da razlike u kriterijuma koje se koriste za određivanje podobnosti instrumenta kao regulatornog kapitala mogu dovesti do razlike u ceni kapitala i regulatorne arbitraže po sektorima.

Veći troškovi kapitala za banke nego za osiguravajuća društva, rezultat su razlika u sporazumima. Tako, na primer, osiguravajuća društva koriste reosiguranje kako bi ublažila izloženost rizicima, što navodi na niže troškove kapitala u odnosu na banke. Solvency II ipak podstiče osiguravajuća društva da koriste alternativne mehanizme radi transfera rizika putem sekjuritizacije. Zatim, kapitalna umanjenja su rigoroznija u Bazelu III, nego u okviru Solvency II. Nematerijalna ulaganja (osim gudvila) su odbijena u Bazelu III, ali ne i u okviru Solvency II (tačnije, ulaganja u softver, čija namena je da u skladu s propisima povećavaju efikasnost). Troškovi kapitala su veći za banke, u slučaju hedžinga, jer Bazel III zahteva držanje veće količine kapitala, te je hedžing skuplji za banke pošto su one manje spremne da drže dugoročne svopove kamatnih stopa (koje su za osiguravajuća društva korisna). Takođe, banke imaju više koristi od poreskog smanjenja po osnovu dužničke kamate za smanjenje svojih ukupnih troškova kapitala jer imaju veći leveridž. Zato će mogući svop pojedinih dužničkih pozicija iz pasive u kapital – *debt to equity* (tj. smanjenje leveridža banaka), koji Bazel III pokušava da postigne, povećati marginalni trošak kapitala za banke u većoj meri nego za osiguravajuća društva. Banke primenjuju sekjuritizaciju jer time iz bilansa uklanjaju dugoročna sredstva (kao što su hipoteke).

S druge strane, postoje argumenti u prilog viših troškova kapitala za osiguravača. Ako osiguravajuća društva pokušaju da postignu viši nivo kapitala smanjenjem obaveza, ona će verovatno to učiniti u višim troškovima nego banke jer, suprotno bankama, nema tržišta za mnoge obaveze osiguranja zbog hedžinga dugoročnih rizika.

Povezanost bankarskog i sektora osiguranja ogleda se u konkurisanju poslova koje obavljaju. Štednja kod životnog osiguranja (ročni anuiteti) povlači za sobom veće kapitalne zahteve od oročenih depozita, te se u Bazelu III predlaže smanjenje regulatorne arbitraže kod ovakvih proizvoda. Dalje, investiranje u kapital povlači za sobom više kapitalne zahteve za banke nego za osiguravače, a tretman tržišnog rizika po Bazelu III navodi investitore da investiraju u osiguravajuća društva pre nego u banke. Zbog ovakvog vida povezanosti sektora, bitna je saradnja između njihovih regulatornih organa, kako bi se smanjila mogućnost sukoba okvira. Na taj način se u određenoj meri eliminiše mogućnost da rizik prelazi iz jednog sektora u drugi (Vuković, 2012).

Zajedničko sprovođenje dva sporazuma može dovesti do visokih troškova novog kapitala za oba sektora. Zato je moguće da će zajednička realizacija dva

sporazuma generisati jači podsticaj da rizik migrira daleko od ova dva sektora, nego iz jednog sektora u drugi. Postavlja se pitanje: koji će deo finansijskog sistema (manje nadgledan i regulisan) privući takav rizik (Al-Darwish et al., 2011).

Pretnja za oba sektora ogleda se u različitom poreskom tretmanu kapitalnih stavki i sličnih proizvoda, supervizorskom pristupu i u nedovršenosti modela oba okvira (Vuković, 2012). Definisane kapitalnih zahteva u oba okvira krucijalog je značaja, te heterogenost u nadzornim pristupima (Stub 2) i tržišna disciplina (Stub 3), ne bi trebalo da budu više važan izvor arbitraže.

3. ZNAČAJ ADEKVATNOSTI KAPITALA OSIGURAVAJUĆEG I BANKARSKOG SEKTORA

Da bi se postigao cilj (poverenje u tržište osiguranja i zaštita osiguranika) regulatornih organa, adekvatnost kapitala mora biti na zadovoljavajućem nivou, što podrazumeva adekvatnu procenu rizika. U određivanju adekvatnosti kapitala, Solvency II uključuje investicioni rizik, te se može reći da značajno utiče na investicione aktivnosti. Osiguravajuća društva će najpre plasman sredstava fokusirati na hartije od vrednosti visokog rejtinga, ili pak u visoko rizične, uz obezbeđenje dodatnog kapitala za preduzeti rizik. U oba slučajeva smanjiće se investicioni prinos.

Adekvatnost kapitala osiguravajućeg društva pomaže mu da opstane, čak i u toku ostvarivanja znatnih gubitaka. Takođe, daje vremena da se obnovi poslovanje i da se izbegnu prekidi u poslovanju. Osiguravajuća društva su suočena s problemom odgovarajuće količine kapitala potrebne da podrži poslove osiguranja i investicione aktivnosti, tj. sa problemom alokacije (Nealon, & Yit), kapitala. Za svako osiguravajuće društvo, kapital je neophodan radi stvaranja sigurnosti da će obaveze prema osiguraniku biti izmirene.

Funkcija adekvatnosti kapitala jeste da apsorbuje rizike (kao na primer: rizik osiguranja, tržišni rizik, operativni i dr.), koji mogu da nastanu u toku poslovanja osiguravajućeg društva. Veličina kapitala nije proporcionalna veličini osiguranih stvari, tj. veličini rizika. Postojanje većeg broja međusobno nezavisnih rizika smanjuje verovatnoću da istovremeno nastanu svi rizici tokom određenog vremena. Diverzifikacijom rizika, tj. prenošenjem dela rizika na reosiguravače, smanjuje se nivo potrebnog kapitala za podršku izloženosti rizicima (Milić, & Milošević, 2012).

Osnovni Carmel pokazatelji adekvatnosti kapitala osiguravajućih društava u Srbiji prikazuju se kroz sledeće odnose: Premija u samopridržaju / Ukupan kapital, Ukupan kapital umanjen za gubitak / Tehničke rezerve, Garantna rezerva / Margina solventnosti (Narodna banka Srbije, CARMEL pokazatelji

poslovanja društava za osiguranje sa okvirnim uputstvima za njihovo tumačenje).

Tabela 1

Carmel pokazatelji adekvatnosti kapitala osiguravajućih društava u %

	2011.		2012.		2013.	
	životna	neživotna	životna	neživotna	životna	neživotna
Premija u samopridržaju / Ukupan kapital	x	178,74	x	185,34	x	193,9
Ukupan kapital umanjen za gubitak / Tehničke rezerve	26,34	x	33,04	x	28,5	x
Garantna rezerva / Margina solventnosti	185,63	195,2	189,06	186,68	187,2	177,7

Napomena. Prikaz autora na osnovu Izveštaja Narodne banke Srbije.

Na nivou svih društava u Srbiji koja se pretežno bave neživotnim osiguranjima odnos garantne rezerve i margine solventnosti je iznosio 177,7%, dok je kod društava koja se pretežno bave životnim osiguranjima 187,2% u 2013. godini (Narodna banka Srbije, 2011–2013). Na osnovu Zakona o osiguranju garantna rezerva društva za osiguranje uvek mora biti veća od izračunate margine solventnosti. Osiguravajuće društvo u svom poslovanju, tj. u regulisanju obaveza (isplata šteta), ne koristi prihode od premija ili plasmana na uložena sredstva. Razlog leži u neusklađenosti prirode poslovanja osiguravajućih društava. Formiranje rezervi je zbog toga za ova društva neophodno. One nastaju izdvajanjem finansijskih sredstava iz ostvarene dobiti, premije, kao i osnivačkog kapitala.

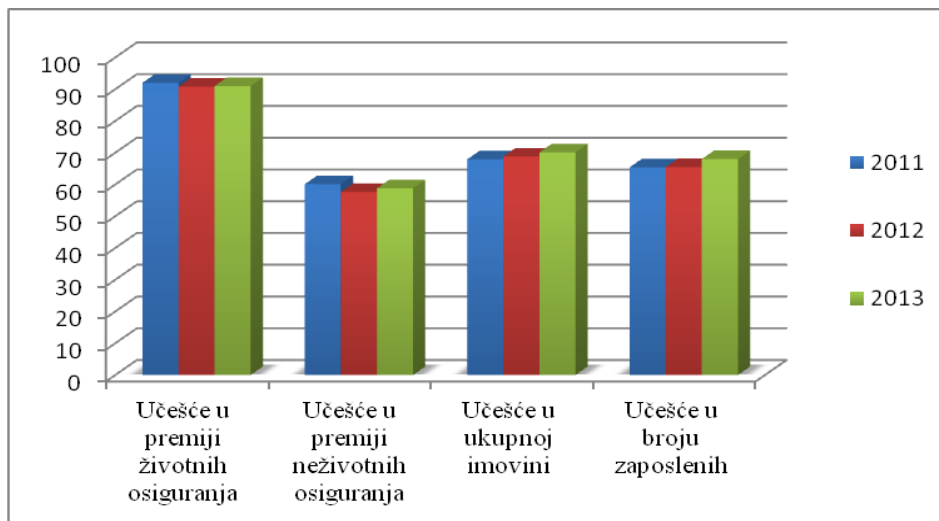
Sposobnost društva da apsorbuje rizik neadekvatnog cenovnog nivoa premija, nepredvidivih šteta i neadekvatnog prenosa rizika u saosiguranje, reosiguranje i dr. (rizik osiguranja) meri se, između ostalog, i odnosom premije u samopridržaju i ukupnog kapitala. Za društva koja se bave poslovima neživotnih osiguranja premija u samopridržaju predstavlja aproksimaciju preuzetih rizika i treba da bude dovoljna za isplatu šteta i naknada iz osiguranja. U slučaju da premija nije adekvatno odmerena, da prenos rizika u saosiguranje i reosiguranje nije izvršen adekvatno, kao i u slučaju ostalih rizika osiguravanja, kao garant pokriva se koristi ukupan kapital, odnosno njegovi delovi. Odnos premije u samopridržaju i ukupnog kapitala je u 2013. godini na nivou svih društava u Srbiji koja se pretežno bave neživotnim osiguranjima iznosio

193,9%, dok je u 2012. godini iznosio 185,3%. Ova promena je posledica rasta premije u samopridržaju i blagog pada kapitala društava za osiguranje, uz obezbeđen potreban nivo solventnosti kod neživotnih osiguranja (Narodna banka Srbije, 2011–2013).

Odnos ukupnog kapitala i tehničkih rezervi društava koja se pretežno bave poslovima životnih osiguranja smanjen je na 28,5% u 2013. godini, dok je u 2012. godini iznosio 33,0%. Smanjenje pokazatelja je rezultat značajnog rasta matematičke rezerve. Vrednost navedenog odnosa u 2013. godini ukazuje na postojanje „rezerve“ od 28,53%, za slučaj neadekvatno odmerenih preuzetih rizika ovih društava (Narodna banka Srbije, 2011–2013). Na osnovu visine premije, kod neživotnih osiguranja može se utvrditi koliko je preuzeto rizika po ugovorima o osiguranju. Zbog dugoročnosti osiguranja, kod životnih osiguranja, premija se ne može koristiti u iste svrhe. Za utvrđivanje visine preuzetih rizika, na osnovu ugovora o životnom osiguranju, koriste se tehničke rezerve. Njima se mogu izmeriti obaveze po preuzetim ugovorima osiguranja. Ako pokazatelj iskazuje veoma visoke vrednosti, signal je za neadekvatnost ukupnog kapitala u odnosu na preuzete rizike po ugovorima osiguranja (merene visinom tehničkih rezervi). Visoka vrednost pokazatelja može skrenuti pažnju na neiskorišćenost kapitalnih resursa, ili na nemogućnost generisanja portfelja (Milić, & Milošević, 2012).

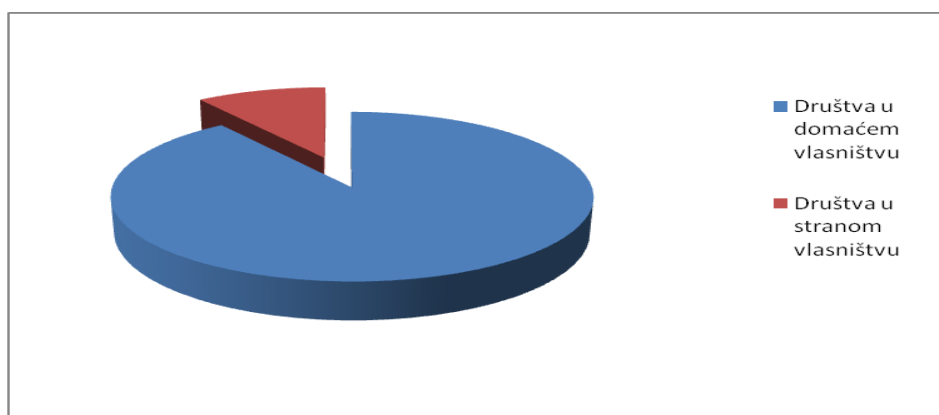
Posmatrajući vlasničku strukturu osiguravajućih društava u Srbiji, zaključuje se da su ona većinom u stranom vlasništvu. Tačnije, od 28 društava za osiguranje u 2013. godini, 21 je u stranom vlasništvu, dok su preostala u domaćem vlasništvu (većinskom). Proces privatizacije obezbedio je osiguravajućim društvima ulazak na tržište inostranih kompanija, ali je isto tako potisnuo domaći kapital. Osiguravajuća društva u stranom većinskom vlasništvu u 2013. godini imaju učešće u premiji životnih osiguranja od 91%, premiji neživotnih osiguranja od 58,8%, ukupnoj imovini sa 70,1%, i u broju zaposlenih od 68%. Sektor osiguranja u Srbiji dozvoljava odliv sredstava premije i tehničkih rezervi u inostranstvo i ulazak inostranih osiguravača na domaće tržište. Privatizacija jedinog preostalog državnog osiguravajućeg društva (Dunav osiguranje) bila bi krajnja nužda države, koja ima za alternativu ponovno zaduživanje sa dovoljno dugim grejs periodom, iako je javni dug ogroman. Ishodi oba scenarija bili bi loši po domaću privredu i stanovništvo.

Slika 1. Učešće stranog kapitala u sektoru osiguranja u %. Preuzeto od Narodna banka Srbije.

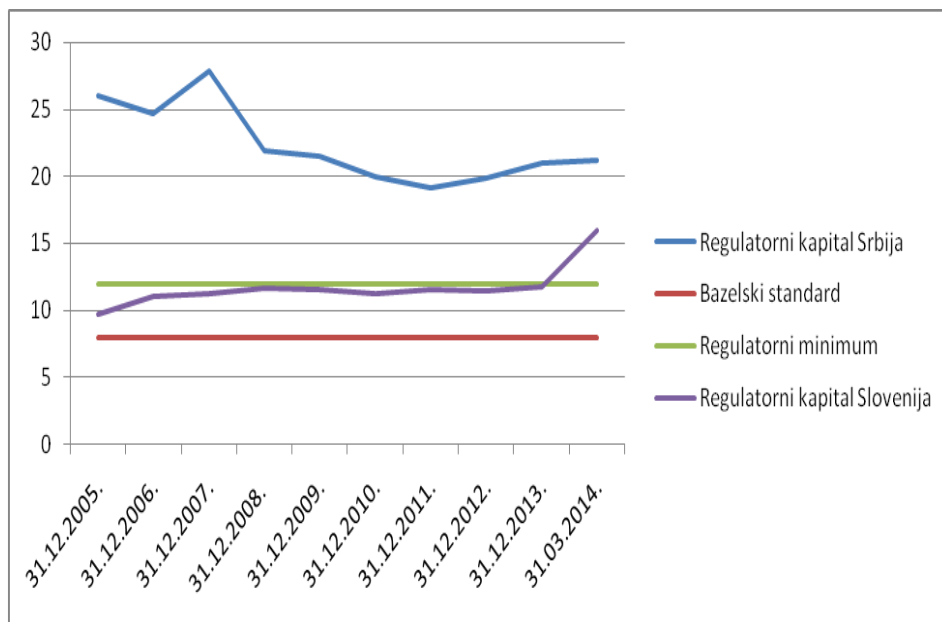
Primer Slovenije, kao zemlje u tranziciji, najbolje prezentuje stabilan sektor osiguranja koji je uspeo da izbegne dominaciju stranog kapitala u njemu. Formiranje dobrog makroekonomskog ambijenta nacionalne ekonomije, omogućilo je Sloveniji da razvija tržište osiguranja nezavisno kog je porekla kapital. Oko 90% kapitala je domaćeg porekla u osiguravajućim društvima Slovenije, dok je svega oko 10% strani kapital. Slovenija ima najveći procenat penetracije u Centralnoj i Istočnoj Evropi (5,7%), zauzimajući mesto iznad Španije i Austrije (European insurance in figures).

Slika 2. Učešće domaćeg i stranog kapitala u sektoru osiguranja u Sloveniji.

Analiza primene Bazela III, svodi se na spremnost da banke usvoje i sprovedu nove kapitalne zahteve, zahteve likvidnosti i leveridža. Postoje mogućnosti za poslovanje banaka u Srbiji po novim principima, ali i moguće poteškoće i slabosti koje novi regulatorni zahtevi mogu imati na finansijski i ekonomski sistem. Potrebno je istaći da se neprihvatanje principa Bazela III sa stanovišta Republike Srbije može smatrati samo formalno potpuno neusklađenim, tj. Bazel III u Srbiji ima neformalnu primenu.

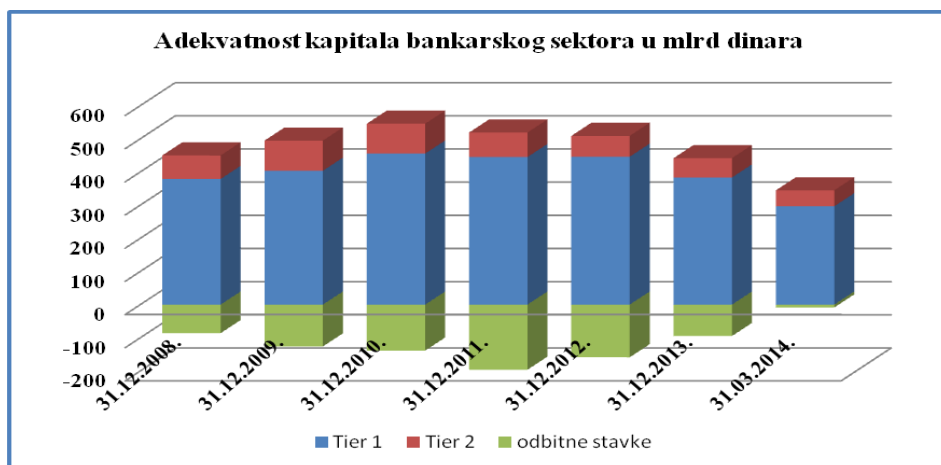
Slovenija je u krizu upala zbog banaka, a situacija je postala još teža za Sloveniju kada je Evropa odlučila da banke koje posluju u EU moraju imati minimalnu stopu adekvatnosti kapitala 9%.

Slika 3. Adekvatnost kapitala bankarskog sektora Srbije (u mlrd dinara). Preuzeto od Narodna banka Srbije.

Finansijski sistem Srbije nema problem sa nedostatkom kapitala. Vrlo visoki zahtevi (od 12%) i stanje u praksi, preko 27% adekvatnosti kapitala, govore u prilog tome da je bankarski sistem Srbije otporan na šokove. Stopa adekvatnosti kapitala bankarskog sistema u Srbiji je i dalje iznad zahtevanog nivoa, i u 2014. godini. Taj trend je zadržan tokom proteklog desetogodišnjeg ciklusa i stopa adekvatnosti kapitala kretala se u rasponu između 19% i 27%. Stopa adekvatnosti kapitala bankarskog sistema u Sloveniji se kretao u rasponu između 10% i 16% i znatno je niži u poređenju sa bankarskim sistemom Srbije. Postavlja se pitanje: zašto banke ne plasiraju svoja sredstva agresivnije, kada već imaju tolike kapitalne rezerve, jer bi to pokrenulo privredu Srbije.

Koeficijent adekvatnosti kapitala banaka može biti korišćen i kao osnov, za kapitalno stabilnije banke, da plaćaju manju stopu osiguranja svojih depozita.

Slika 4. Adekvatnost kapitala bankarskog sektora Srbije (u mlrd dinara). Preuzeto od Narodna banka Srbije.

U strukturi banaka dominantno učešće imaju banke u pretežnom vlasništvu stranih pravnih lica. U posmatranom periodu povećano je učešće stranih banaka u vlasničkoj strukturi bankarskog sektora Srbije. Ulazak stranih banaka jeste potreban, ali ne i dovoljan uslov kredibilnog i stabilnog bankarskog sektora. Očigledno je da strane banke predstavljaju nosioce pozitivnog rezultata bankarskog sektora.

Slika 5. Stopa adekvatnosti kapitala bankarskog sektora Srbije. Preuzeto od Narodna banka Srbije.

4. ZAKLJUČAK

Prikazane međunarodne regulative u pogledu upravljanja rizikom predstavljaju obimna i složena dokumenata koja definišu iste koncepte na različite načine i često se različito bave istim ili sličnim problemima. Iako u Srbiji trenutno postoje propisi koji regulišu oblast osiguranja, doprinos komparativnoj prednosti društvima za osiguranje obezbedilo bi prilagođavanje zahtevima regulatornog okvira Evropske unije, Solvency II, i to u pogledu obuhvatnosti rizika i adekvatnosti kapitala. Njegovom implementacijom stvorila bi se otpornost osiguravajućih društava na promene na finansijskom tržištu, obezbedila bi se harmonizacija regulacije i sprečile buduće krize. Primena preporuka sadržanih u okviru Bazela III očekuje se i u bankarskom sistemu Srbije. Potrebno je istaći da se neprihvatanje principa Bazela III sa stanovišta Republike Srbije može smatrati samo formalno potpuno neusklađenim, tj. Bazel III u Srbiji ima neformalnu primenu. Od 2012. godine u bankarskom sistemu Srbije primenjuje se Bazel II, iako je svetska finansijska kriza pokazala da njegova primena ne predstavlja garanciju sigurnosti i stabilnosti bankarskog sistema. Uvođenje i implementacija Bazela III bi svakako doprinela stabilizaciji bankarskog sektora, posebno u zemljama u tranziciji.

Značaj uvođenja kapitalnih zahteva po međunarodnim regulativama u domaći sektor osiguranja i bankarstva znatno bi više doprineo stabilnosti celokupnog finansijskog sistema i konkurentnosti Srbije, budući da su oba sektora već u sadašnjim uslovima dobro kapitalizovana. Za sektor osiguranja adekvatnost kapitala se prikazuje putem Carmel pokazatelja, koji predstavljaju dobru aproksimaciju.

Stabilnost osiguravajućeg i bankarskog sektora u Srbiji je u velikoj meri zavistan od stabilnosti dominantnog kapitala u tim sektorima. S obzirom da pomenute sektore karakteriše većinsko inostrano učešće u kapitalu, adekvatnost kapitala zavisi od svakog vida smanjenja ili povlačenja stranog kapitala. Kada bi se realizovao takav scenario, dovela bi se u pitanje stabilnost finansijskog sistema Srbije. Nameće se pitanje: da li bi postojeći regulatorni okviri osiguravajućih društava i banaka (Solvency II i Bazel III) mogli odgovoriti na takvu pretpostavku, tj. hipotezu, što će biti predmet istraživanja u narednim radovima.

Na osnovu prethodno navedenog, realno je očekivati da će ovaj rad pružiti doprinos značaju procesa upravljanja finansijskim rizicima na domaćem finansijskom tržištu.

REFERENCE

- Al-Darwish, A., Hafeman, M., Impavido, G., Kemp, M., & O'Malley, P. (2011). Monetary and Capital Markets Department, Possible Unintended Consequences of Basel III and Solvency II. U: *IMF Working Paper, Authorized for distribution by Ceyla Pazarbasioglu*.
- CEA Insurers of Europe and the Tillinghast business of Towers Perrin. (2006). *Solvency II Introductory Guide*. Preuzeto sa <http://www.insuranceeurope.eu/uploads/Modules/Publications/Solvency%20II%20-%20Introductory%20Guide.pdf>.
- Milić, D., & Milošević, S. (2012). Analiza adekvatnosti kapitala kao savremeni koncept i merilo profitabilnosti osiguravajućih društava u Republici Srbiji. U: *II International Symposium Engineering Management and Competitiveness* (EMC 2012). Zrenjanin, Serbia.
- Narodna banka Srbije. *Izveštaj za 2011, 2012. i 2013. godinu*. Sektor za nadzor za obavljanje delatnosti osiguranja.
- Narodna banka Srbije. *CARMEL pokazatelji poslovanja društava za osiguranje sa okvirnim uputstvima za njihovo tumačenje*.
- Nealon, P., & Yit, B. (1999). *A Financial Approach for Determining Capital Adequacy and Allocating Capital for Insurance Companies*. Preuzeto sa www.actuaries.org/AFIR/colloquia/Tokyo/Nealon_Yit.pdf.
- Solvency II: an integrated risk approach for European insurers. *Swiss Re, Sigma*. (2006). 4.
- Skipper, H., & Kwon, J. (2007). *Risk management and insurance: Perspectives in a global economy*. Malden, MA: Blackwell Publishing.
- Vuković, D. (2012). Bazel III – Nenameravane posledice. *Bankarstvo*, 41(2), 24–33.

Primljeno: 28.12.2014.

Odobreno: 31.12.2014.